

דף סז

- ק. א. שרץ המים שבבורות ובכלים שהתירתו תורה – מה דינו כשפרש מן המים וחזר?
 ב. תולעים שבפירות – האם הם אסורים באכילה?
 ג. המסנן שכר תמרים שיש בו תולעים – האם הם אסורים משום 'שרץ הארץ'?
 ד. תולעים הנמצאים באברים הפנימיים של הבהמה או הדג – מה דינם באכילה? ומה דין תולעים הנמצאים בין העור לבשר?
 ה. אלו שרצים נתרבו לאיסור משום 'שרץ הארץ'?
 ו. לזיתן – האם הוא טהור אם לאו?

א. שרץ המים הגדל בבורות או בכלים, ופרש לדופן הבור / הכלי הפנימית – לא נאסר, כי זהו מקום גידולו וכך דרכו תמיד. אבל אם פרש לשפת הבור או לדפנות החיצונות של הכלי – נאסר משום 'שרץ הארץ'.

ב. פירות וקטניות שהתליעו כשהם תלושים; אם התולע גדל מבפנים – לא נאסר. ואם התליעו כשהם מחוברים – שמואל אסר משום השרץ השרץ על הארץ. (ושיטת רש"י ותוס' ורא"ש, שאין איסור אלא אם רחש ונע בתוך הפרי, ואולם כמה ראשונים חולקים בדבר. ער"ן ועוד). ואמרו בגמרא לדייק מדברי הברייתא שלא כשמואל, (וע' רמב"ן שפרש אחרת) אלא אפילו התליעה במחובר – מותר. (ונחלקו הראשונים אם הלכה כשמואל (שאלתות, בה"ג, רי"ף, רמב"ם, רמב"ן, רשב"א) אם לאו. רבנו תם, רבנו נתנאל, ריב"א).

ואולם אם התליע האילן עצמו – הכל מודים שאסור משום 'שרץ הארץ'. (כל השרץ השרץ על הארץ – לרבות).

פרשה התולעת חוץ לפרי – נאסרה לעולם. פרשה ומתה (פרש"י: מיד אחר פרישתה מן הפרי, טרם הספיקה לרחוש על הארץ, מתה. וי"ג 'פרשה מתה' – כלומר, פרשה מן הפרי כשהיא מתה); פרשה מקצתה; פרשה לאויר העולם וטרם הגיעה לארץ נקלטה בפיו. (ויש פרושים אחרים); פרשה לגג תמרה; לגג גרענתה; פרשה מתמרה לתמרה – כל אלו ספקות שעלו ב'תיקו'. (וכל תיקו דאיסורא לחומרא. רי"ף).

ג. אמרו שאין לסנן (במסננת מרווחת, כגון קסמים וקשים) שכר תמרים בלילה, שמא פרשה תולעת על אחד הקסמים, ולא ראה, ונאסרה, ושוב נפלה לשכר. (אבל ביום, הלא רואה אם פרשה תולעת ונפלה, אם לאו. יש מי שכתב שלא אסרו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד אין חוששים שפרש למסננת ונפל שוב. איסור והתר – הובא בב"ח פד. וע"ע חו"א יד-א סק"ג).

ד. תולעים שנמצאו בכבד או בריאה (ורבנו גרשום פרש: תולעי הראש) – נחלקו בגמרא אם יש לחוש שנכנסו מבחוץ, או שמא גדלו מתוכה. והסיקו להלכה לאיסור, שמא נכנסו מבחוץ דרך האף והקנה. (ר"ח, תוס', רמב"ן ורו"ה פרשו, דלא כרש"י, שהמחלוקת אמורה בדגים, אבל בבהמה – לכו"ע אסור, כי גם אם גדלו ממנה, אין להם התר מפני שהבהמה וכל אשר בה טעון שחיטה).

תולעים הנמצאים בין הבשר לעור – ודאי גדלו מבפנים, ומותרים. במה דברים אמורים – בדגים, שאינם טעונים שחיטה, אבל בבהמה (וה"ה בעוף. מנ"ח קסג) אסור, שהרי אין לבהמה התר אלא בשחיטה, ואלו שאין מועילה להם שחיטה – לא הותרו. (יש שכתבו שאסורים משום אבר מן החי. ובבהמה טמאה – משום איסור בהמה טמאה. ע' מנ"ח שם).

ה. מלבד השרץ הרוחש על הארץ, נאסר הנחש (הולך על גחון). וכן השלשול והדומה לו (כל הולך...). העקרב (הולך על ארבע), החיפושית והדומה לה. (כל הולך על ארבע). הנדל (מרבח רגלים) והדומה, והדומה לדומה (עד כל מרבח רגלים).

ו. לויתן – דג טהור הוא, שיש לו סנפיר וקשקשת.

פרק רביעי; דף סח

קיא. א. עובר שנמצא במעי אמו בזמן שחיטתה – מה דינו כאשר כולו בפנים? כאשר ידו בחוץ בזמן השחיטה?

ב. כאשר היתה ידו בחוץ וחזרה קודם השחיטה?

ג. מה הדין כאשר יצא ראשו, באופנים דלעיל?

ג. החותך מן העובר שבמעי אמו, או מאחד מאברי הבהמה הפנימיים (בענין שלא נעשית טרפה), ונשאר החלקים החתוכים בתוכה – האם הם מותרים בשחיטתה? ומה דין אברים חתוכים לענין טומאה?

ד. בן של פרה שפרסותיו קלוטות ולא סדוקות – מה דינו באכילה? ומה הדין כאשר הוא קלוט במעי אמו בזמן שחיטתה?

ה. אלו דברים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו – מותרים, ואלו אסורים?

ו. לידה לסירוגין, כגון שיצאו אברים וחזרו או שנחתכו בחוץ, ושוב יצאו אברים נוספים וחזרו או נחתכו, עד שהושלם רוב – האם נחשבת זאת ללידה?

א. עובר שבמעי אמו ניתר בשחיטתה (בהמה... בבהמה – אתה תאכלו. ט.ט). היה אבר אחד בחוץ – אותו אבר לא הותר בשחיטת האם. (היה רובו של אבר בחוץ – לדעה אחת 'יש לידה לאברים' וכאילו נולד האבר כולו ונאסר). וגם מקום החתך שעל שפת הרחם, לא הותר (לפי שאינו בתוך הבהמה).

יצא אבר (או רובו – אליבא דבני מערבא) וחזר קודם השחיטה – לדעת רב יהודה בשם רב ושמואל, אותו אבר אסור (ובשר בשדה טרפה – כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר לעולם, כטרפה). ולגרסת בני מערבא – אפילו לא יצא אלא רובו של אבר – אסור. ועולא בשם ר' יוחנן אמר: אותו אבר מותר. (הוציא הכתוב חטאת שיצתה וחזרה לאיסור – לומר ששאר בשר שיצא וחזר, מותר). והשיבו על שיטה זו מחמת הברייתא. (הלכך הלכה כרב. ר"ף).

אף לדעת רב ושמואל, מקום החתך – מותר. (לפי שלא יצא החוצה, ועתה הוא בתוכה. ובברייתא נדרש מפרסות האמור בענין בהמה בבהמה, לומר שהחזיר פרסה מותר).

ר' מאיר (עד) סובר שעובר בן תשעה חי במעי אמו אינו ניתר בשחיטתה, ואם הוציא אבר – לא נפסל משום 'יוצא' אלא יש לו תקנה בשחיטה.

ב. הוציא עובר הבהמה את ראשו (ואפילו רוב ראשו. ע' נדה כח. תמורה כד:) – הרי הוא כילוד, וגם אם חזר, לא ניתר בשחיטת האם.

ג. החותך מעובר שבמעייה, והניח החתיכה בתוכה – מותר באכילה. חתך מן הטחול ומן הכליות (שאינה נעשית טרפה באותם אברים) – החתיכות אסורות.